

En oppskrift på bekjempelse av barnefattigdom

Linn-Elise Øhn Mehlen
leder i Rød Ungdom

I lang tid har vi blitt fortalt at det å snakke om økende *klasseforskjeller* er utdatert. Men når toppen drar fra, mens de på bunnen sakker akterut, er det vel få andre beskrivelser som er like presise.

STORTINGSVALGET

BARNEFATTIGDOMMEN I NORGE er omfattende og angår oss alle. I 2001 levde 3,3 % av alle norske barn i fattigdom. I årene som fulgte, tredoblet dette tallet seg, og fortsetter å øke. Hvert tiende barn vokser i dag opp i familier som er fattige over tid. Det er snakk om 100 000 barn.

Tallene treffer oss som et knyttneveslag i ansiktet. De tvinger oss til å revurdere den norske velferdsstaten. Er det egentlig slik at norske barn har like muligheter?

Norge er ikke et land som sliter. I årene etter årtusenskiiftet økte den norske produktiviteten betraktelig, brutto nasjonalprodukt økte, og vi opplevde en rekordhøy lønnsvekst. For å finne årsaken til veksten i barnefattigdommen må man derfor se på hvordan den økonomiske veksten har fordelt seg mellom ulike befolkningsgrupper.

For mens den generelle lønnsveksten fra 2006 til 2015 lå på 42 %, ble den lavest lønte tidelen avspist med kun 24 % lønnsvekst i samme periode. I denne gruppen var den reelle lønnsveksten, justert for økte levekostnader, kun 0,5 %. En annen viktig forklaring er det enorme gapet i kjøpekraftutviklingen mellom trygdete og lønnsarbeidere.

Et integreringsspørsmål

Samtidig er det umulig å diskutere barnefattigdom uten samtidig å diskutere innvandring og integrering. Innvandrere med ikke-vestlig bakgrunn er sterkt overrepresentert blant de fattige, og rundt halvparten av barna som vokser opp i fattigdom, tilhører denne gruppen. Innvandrere har av naturlige årsaker en generelt løsere tilknytning til arbeidslivet. Det tar tid å etablere seg, og samfunnet stiller krav til utdanning og språkkompetanse. Fattigdomsrisikoen synker etter hvert som botiden øker.

Samtidig er det svært stor variasjon i andelen fattige når man sammenligner innvandrere fra ulike land. Innvandrere med flyktningbakgrunn har større sannsynlighet for å være under fattigdomsgrensa selv etter ni års botid, og i husholdninger med somalisk og irakisk landbakgrunn er sannsynligheten for dette henholdsvis 60 og 45 %. Dette skyldes særlig lav kvinnelig yrkesdeltagelse. Den økte barnefattigdommen forteller oss med andre ord at det fortsatt gjenstår mye arbeid for å sikre god integrering, særlig blant flyktninger.

Ikke naturgitt

Fattigdommen i Norge er relativ. I barnefamilier kommer fattigdommen konkret til uttrykk i at barna sjeldnere drar på ferie, deltar i fritidsaktiviteter, kommer i bursdagsselskaper eller får nye klær. Fattigdom i Norge er altså tett knyttet opp til sosialt utenforskap.

Barn som vokser opp i fattigdom, opplever større utrygghet i hverdagen, har oftere foreldre med rus- eller psykiske problemer, og er mer utsatt for vold i nære relasjoner. Fattigdommen koster barna dyrt, i form av svakere språklæring, nedsatt kognisjon og mer atferdsvansker. Slik går fattigdommen i arv. Mens normalbefolkningen har seks prosent sannsynlighet for å ende opp under fattigdomsgrensa, doubles risikoen for barn som selv har vokst opp i fattigdom.

Rød Ungdom nekter å la en tidel av vår generasjon i stikken på denne måten. Vår hovedsak i valgkampen er «Kampen mot forskjells-Norge», og i den kampen spiller bekjempelsen av barnefattigdommen en viktig rolle. Å kvitte oss med den blå-blå regjeringa er slik vi ser det første skrittet på veien.

Et skattekutt på 22 milliarder kan ikke ses på som noe annet enn et svik mot de foreldrene som kutter inn på alle hjørner for å få familieøkonomien til å gå rundt, og som i dag betaler for skattefesten til de aller rikeste gjennom økte avgifter. For disse pengene kunne man *faktisk* levd opp til Kristin Halvorsens berømte floskel om å fjerne barnefattigdommen «med et pennestrøk».

Mens dette valgløftet nok var et utslag av hybris, er Jonas Gahr Støres utspill om at det er «nesten naturgitte drivkrefter» som driver fram ulikhetene i Norge, et håpløst eksempel på determinisme. Det er ikke naturgitte krefter vi hankses med, kun sterke høyrekrefter og et Arbeiderparti uten visjoner for velferdsstaten. Derfor jobber vi for at Rødt skal få en stemme i utformingen av den nye regjeringens handlingsplan mot barnefattigdom. Vi har tro på en offensiv politikk for å bekjempe fattigdom, uten illusjoner om at det finnes en «quick fix». Tiltak må settes inn i både arbeidslivet, omfordelingspolitikken, integreringen og skolen.

Arbeidslinja må følges

Arbeidslinja er en viktig bærebjelke i arbeidslivspolitikken, og en forutsetning for at velferdsstaten skal gå rundt. Målet må fortsatt være at så mange som mulig skal stå i jobb, i hele og faste stillinger. Tall fra OECD viser at å åpne for flere midlertidige ansettelser ikke fører til høyere sysselsetting, kun færre fast ansatte. Midlertidige ansettelser innebærer større utrygghet for den enkelte, en løsere tilknytning til arbeidslivet og vanskeligheter med å ta opp f.eks. boliglån. Når høyresiden går inn for dette, tar de parti med arbeidsgiversiden, ikke fattige barnefamilier.

Antallet såkalte working poor øker, altså personer i fulltidsjobb som allikevel ikke tjener mer enn fattigdomsgrensen. Mens dette for få år siden var et marginalt fenomen, er det i dag vanlig i enkelte sektorer, og det er innvandrere som rammes hardest. Dette hører ikke hjemme i norsk arbeidsliv. For å bekjempe dette må Norge ta tilbake muligheten til å regulere arbeidsinnvandringen. Vi må etterforske og slå ned på sosial dumping, allmenngjøre tariffavtaler og stimulere til økt fagorganisering.

Samtidig må man anerkjenne at «jakten på restevne» også må kjenne sin grense. Man kan ikke tilrettelegge for at alle skal kunne stå i jobb. Som fellesskap må vi ta ansvar for at de som faller utenfor, likevel kan leve et anstendig liv, og at deres barn ikke vokser opp i fattigdom. Statens institutt for forbruksforskning har kommet fram til en minstestandard for forbruksutgifter, og vi mener at den må legges til grunn som et minimum for hva som skal tilbys brukerne av sosialhjelp. Samtidig kan vi ikke

lenger se på at gapet i kjøpekraft mellom trygd og arbeidslønn øker; trygdesatsene må justeres etter konsumprisindeksen.

Fattigdomsfeller

Vi trenger en gjennomgang av de trygdeordningene som finnes. Bostøtten er ryggraden i det boligsosiale arbeidet, men holder ikke tritt med de økende leiekostnadene. Fattige familier flytter langt oftere enn andre. I tillegg til å være dyrt i seg selv, bidrar flytting til å øke barnas utrygghet og sosiale utenforskap.

Argumentet om at kontantstøtte er et forsvar av valgfriheten, er for lengst avkledd. Hvem som tar ut kontantstøtte, er ikke først og fremst knyttet til kultur, etnisk bakgrunn eller personlig valg, det er knyttet til økonomi. Kontantstøtten er en fattigdomsfelle som fører til at kvinner jobber mindre, integreres dårligere og tjener opp mindre i pensjon. Samtidig bidrar det til å sementere utenforskapet ytterligere, ved at barn sosialiseres og setter i gang språkutviklingen utenfor hjemmet senere.

Rød Ungdom vil avskaffe kontantstøtten og erstatte den med gratis barnehage og kjernetid i SFO. Men det aller enkleste, og viktigste, fordelingstiltaket ligger i en universell ordning som allerede finnes: barnetrygden. Den har ikke blitt konsumprisjustert siden 1996, noe norske barneforeldre taper 7,5 milliarder kroner på hvert år. På papiret har vi støttespillere for dette i alle leirer, fra SV til KrF og FrP. Allikevel har den altså ikke økt ei krone på tjue år, selv om alle partiene på Stortinget, bortsett fra MDG, har fått prøve seg i regjeringsstolene.

Skolen er det viktigste rammeverket i barns liv. Vi vil skape en skole som reelt ivaretar den enkelte elevs behov, og ikke kun la dette bli et utsagn til bruk i festtaler. Fattige barn får dårligere resultater og dropper oftere ut av skolen. Årsakene til dette må søkes i samspillet mellom barnas fysiske og psykiske helse, oppvekstmiljø og skolens evne til å tilrettelegge for læring og utvikling. Dette er Rød Ungdoms skolepolitiske hovedsaker:

For at læreren skal kunne være noe mer enn en foreleser og en prøveretter, må vi ha flere av dem, og de må få ansvaret for mindre klasser. Forskningen på dette feltet spriker, og har en stor svakhet i at de kun ser på resultater, og ikke på frafall. Flere studier peker allikevel mot at klassestørrelsen har særlig betydning for de svakeste elevene.

Lekser innebærer en outsourcing av undervisningen, fra skolen til hjemmet. Dette rammer elever fra hjem med innvandrerbakgrunn eller lav utdanning, og står i konflikt med skolens formål som en arena for sosial utjevning.

Barnas psykiske helse og psykososiale behov må ivaretas, også i skolehelsetjenesten. Antall helsesøstre ligger i dag langt bak det Helsedirektoratet anser som en forsvarlig minstenorm. Flere yrkesgrupper må knyttes til skolehelsetjenesten, deriblant psykologer.

Den økende barnefattigdommen er en skamplett på velferdsstatens evne til å ivareta samfunnets svakeste. Den tvinger oss til å revurdere vår forestilling av å leve i et samfunn som sikrer trygghet, frihet og like muligheter for alle sine innbyggere. Vi må jobbe på en bred front, både for et samfunn som fordeler godene på en mer rettferdig måte, og for tiltak som utjevner de negative effektene av å vokse opp i fattigdom i dag. Her spiller også psykologene en viktig rolle – velkommen til kampen!